

Šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas vykdant paauglių delinkventinio elgesio prevenciją

Birutė Žygaitienė¹, Jolanta Veličkienė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Gamtos, matematikos ir technologijų fakultetas, Technologinio ugdymo ir technologijų katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, birute.zygaitiene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Gamtos, matematikos ir technologijų fakultetas, Technologinio ugdymo ir technologijų katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, veljolanta@gmail.com

Anotacija. Viena iš pagrindinių šiuolaikinių ugdymo problemų yra delinkventinis paauglių elgesys. Viena mokykla ir vieni tėvai negali iš esmės spręsti šios problemos, todėl labai svarbus yra šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas, mokyklos pagalba šeimai. Tyrimo metu buvo analizuojamos paauglių delinkventinio elgesio apraiškos, jų priežastys bei glaudus šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas vykdant tokio elgesio prevenciją, aptariamoms labiausiai priimtinos prevencijos vykdymo formos ir būdai.

Esminiai žodžiai: šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas, paaugliai, delinkventinis elgesys, delinkventinio elgesio prevencijos formos.

Įvadas

Problemų aktualumas. Paauglystė – pereinamasis periodas iš vaikystės į suaugusiojo amžių, kai vyksta sparti fizinė, kognityvinė, emocinė bei socialinė raida, o pats paauglys turi kuo efektyviau prisitaikyti prie šių pokyčių (Ramanauskienė, Valantinas, Endriulaitienė, 2003; Onder, Yilmaz, 2012). Mokslinėje literatūroje vyrauja nuomonė, kad paaugliams, kuriems sunkiai sekasi laikytis visuotinai priimtų taisyklių, reikalingos valstybės institucijų teikiamos korekcinės paslaugos (Shonk, Cicchetti, 2001; Vitkauskas, 2010). Paauglių delinkventinis elgesys dažniausiai yra socialinio deficito išraiška (Umbrasienė, Narkauskaitė, 2010). Atsižvelgiant į paauglius supančius žmones ir santykius

su jais vyksta pozityvi arba negatyvi paauglio socializacija, tai ypač priklauso nuo jo šeimos (Kvieskienė, 2000; Kierkus, John, 2009; Pruskus, 2012; Karaman, 2013; Tekin, 2011; Goodwin, Davis, 2011). Siekti tikslo visuomenei nepriimtinais būdais paauglys gali pradėti ir dėl šeimos kontrolės, apsaugos, auklėjimo funkcijų susilpnėjimo, t. y. kai tėvai neskiria pakankamai dėmesio savo vaikams, o kartais net nežino, ką jie veikia, kur būna, kaip elgiasi, su kuo bendrauja ir pan. (Пинаев, Некрасов, 2013). Kai kurių tyrimų rezultatai rodo, kad svarbu, jog paauglio aplinkoje būtų formuojamos tinkamos vertybės, palaikomi nuoširdūs santykiai (Ryan, Testa, Zhai, 2008). Pastaruoju metu mokykloje nesaugūs jaučiasi ir mokiniai, ir mokytojai (Pruskus, 2012), todėl viena mokykla ir vieni tėvai negali iš esmės spręsti problemos, su kuria kasdien susiduria vaikai. Nepilnos šeimos, nusikalstamumas šeimoje, smurtas prieš vaikus, dirbančių motinų problema – tai veiksniai, turintys įtakos nepilnamečių delinkventiniam elgesiui (Cobb-Clark, Tekin, 2011). Delinkvencija ne tik trikdo vaikų socializaciją, bet ir tiesiogiai veikia kriminogeninius procesus valstybėje. Anot V. Viršilo (2011), būtent ankstyvą delinkventinį paauglių elgesį mokslininkai dažnai sieja su tolesne kriminalinio elgesio raida. N. Umbrasienė ir L. Narkauskaitė (2010), apibendrinamos savo atliekamus tyrimus, teigia, kad mūsų šalyje nėra pakankamai analizuojama įvairių veiksnių įtaka delinkventiniam vaikų elgesiui, todėl tai yra viena iš pagrindinių šiuolaikinių ugdymo problemų ir šiame kontekste labai svarbi mokyklos pagalba šeimai.

Tyrimo objektas – mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo galimybės vykdant paauglių delinkventinio elgesio prevenciją.

Tyrimo tikslas – nustatyti mokyklos pagalbos šeimai būdus vykdant paauglių delinkventinio elgesio prevenciją mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Siekiant išsiaiškinti šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo svarbą vykdant paauglių delinkventinio elgesio prevenciją, atlikti mokslinės literatūros analizę.
2. Išanalizuoti paauglių delinkventinio elgesio apraiškas ir jų priežastis.
3. Nustatyti delinkventinės elgsenos prevencinės veiklos formas.
4. Atskleisti svarbiausius mokyklos pagalbos tėvams būdus, užtikrinančius paauglių delinkventinio elgesio prevenciją.

Tyrimo metodai:

1. *Teoriniai*: mokslinės pedagoginės, socialinės, psichologinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė, sintezė, apibendrinimo ir indukcijos metodai.
2. *Empiriniai*: pedagogų anketinė apklausa, paauglių ir jų šeimos anketinė apklausa bei interviu su ekspertais kaip papildomas metodas išsamesnei informacijai gauti kartu su anketavimu. Gautiems tyrimo duomenims apdoroti, sisteminti ir grafiškai vaizduoti buvo naudojamos *SPSS Statistics 17.0*, *Windows Microsoft Word* ir *Excel* programos.

Tyrimas buvo atliktas 2014 m. keturiose bendrojo ugdymo institucijose – pagrindinėje, vidurinėje mokyklose ir gimnazijose. Tyrimas pradedamas kokybiniu tyrimu (interviu

metodu apklausti šiose mokyimo įstaigose dirbantys penki socialiniai pedagogai), kuris vėliau perauga į kiekybinį tyrimą (anketa). Anketavimo būdu apklaustos trys respondentų grupės (120 paauglius mokančių mokytojų iš tų mokyklų, kuriose buvo atliekamas tyrimas, 333 paaugliai ir 333 jų tėvai). Respondentai pasirinkti tikslinės atrankos būdu.

Skaičiuotas procentinis pasiskirstymas, lyginant grupes, taikytas požymių nepriklausomumo kriterijus. Skirtumas buvo laikomas statistiškai reikšmingu, jeigu $\chi^2 < 0,05$. Respondentų atsakymai į atvirusius klausimus buvo grupuojami ir apibendrinami, apskaičiuoti atsakymų į anketos klausimus absoliutūs ir procentiniai dažniai. Chi kvadrato kriterijus parodo, ar empirinio ir teorinio skirstinių skirtumas yra reikšmingas, t. y. tikrinama, ar turimas empirinis skirstinys suderinamas su teoriniu modeliu (Čekanavičius, Murauskas, 2001).

Kuriant tyrimo priemonę paaugliams buvo pasinaudota klausimynų iš tyrimo „15–17 amžiaus moksleivių delinkventinis elgesys ir viktimizacija Lietuvoje“ (Justickaja, Ūselė, Kalpokas, 2008). Mūsų tyrime pritaikyti klausimai apie santykius su šeima.

Organizuojant tyrimą buvo išdalyta 800 anketų (340 – paaugliams, 340 – jų tėvams ir 120 mokytojams), iš jų tyrėjams grįžo 533 (321 paauglio, 150 tėvų ir 62 mokytojų) užpildytos anketos. Anketų grįžtamumo procentinė kvota – 66,75 proc. Įvedant duomenis į SPSS programą, buvo aptiktos netinkamai arba nevisiškai užpildytos anketos (5 paauglių, 7 tėvų ir 2 mokytojų). Pristatant tyrimo analizę pirmiausia aptariama socialinė-demografinė respondentų charakteristika. Dauguma respondentų yra moterys: 78,3 proc. mokytojų, 79,7 proc. tėvų respondentų grupių ir daugiau kaip pusė (52,2 proc.) paauglių grupės.

Atliekant tyrimą pasidomėta apklausoje dalyvavusių mokytojų ir tėvų bei paauglių amžiumi. Daugiausia buvo 31–40 metų (28,3 proc.) mokytojų ir 45,5 proc. tokio pat amžiaus tėvų. Nemaža dalis respondentų buvo 41–50 metų: 18,3 proc. mokytojų ir beveik pusė (42,7 proc.) apklaustų tėvų. Mažiausią respondentų dalį (10 proc. mokytojų ir 1,4 proc. tėvų) sudarė asmenys, vyresni nei 61 metų. Dauguma apklaustų paauglių (62 proc.) yra daugiau nei 16 metų, o 38 proc. apklaustų paauglių iki 15 metų. Tyrimo metu surinkti duomenys didžiąja dalimi atspindi pereinamojo ir vėlyvosios paauglystės pradžios amžiaus tarpsnius.

Apklaustos metu nustatytas ir mokytojų kvalifikacijos laipsnis. Iš 60 apklaustų respondentų beveik pusė (40 proc.) turi mokytojo metodinio kvalifikacinę kategoriją, 26,7 proc. yra vyresnieji mokytojai, 23,3 proc. respondentų – mokytojai. Mažiausiai (10 proc.) mokytojų turi eksperto kvalifikaciją. Iš 143 apklaustų paauglių tėvų didžiausia dalis (49,7 proc.) turi aukštąjį išsilavinimą, o 23,1 proc. – aukštesnįjį. Kiti respondentai turi vidurinį (14 proc.) ir spec. vidurinį (13,3 proc.) išsilavinimą. Tai leidžia teigti, kad tyrimo metu surinkti duomenys daugiausia atspindės išsilavinusių žmonių nuomonę.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Paauglių delinkventinio elgesio apraiškos šeimoje ir mokykloje

Paprastai daugiausia savo vaikams įtakos turi patys tėvai ir kiti šeimos nariai, kurie pirmiausia savo elgesiu turi užtikrinti tinkamą vaiko elgesį. Siekiant išsiaiškinti paauglių netinkamo elgesio apraiškas, tyrimo metu buvo analizuojama, kokie yra paauglio santykiai su šeima: ar jų tėvai žino, su kuo jų vaikai leidžia laisvalaikį, ar tai dažnai daro kartu, ar numato laiką, iki kurio jie turi grįžti į namus ir ar paaugliai reaguoja į šį reikalavimą. Laisvalaikis, kaip socialinė vertybė, yra arčiausiai mūsų ir daro didžiausią įtaką, ypač ankstyvojoje vaikystėje ir paauglystėje. Taigi, laisvalaikio praleidimas su šeima yra vienas iš veiksnių, teigiamai veikiančių paauglių socializaciją (Justickaja et al., 2008). E. Tekinas (2011) teigia, kad šeimos nepakankamas bendro laiko praleidimas su paaugliu yra susijęs su tendencija, kad jauni žmonės vėliau elgiasi netinkamai.

60,1 proc. tyrime dalyvavusių paauglių iki 15 metų nurodė, kad *kartais* ir 22 proc. – *retai* leidžia laisvalaikį kartu su šeima, ir tik 15,1 proc. – *visada*. O iš paauglių nuo 16 metų tik 9,2 proc. *visada* leidžia laisvalaikį su šeima ($\chi^2 = 13,187$, $df = 3$, $p < 0,004$), beveik pusė (46,9 proc.) – *kartais* ir net 35,7 proc. – *retai* bei 8,2 proc. – *niekada*. Merginų ir vaikų nuomonių skirtumas yra nedidelis.

Daugiau kaip pusė tyrime dalyvavusių paauglių nurodė, kad jų tėvai *visada* žino, su kuo jie leidžia savo laisvalaikį. Tai dažniau teigė jaunesni paaugliai (64,2 proc.) nei vyresni (45,9 proc.) ($\chi^2 = 21,588$, $df = 3$, $p < 0,000$). Merginos (66,4 proc.) dažniau nei vaikinai (50,3 proc.) ($\chi^2 = 10,150$, $df = 3$, $p < 0,017$) teigė, kad jų tėvai *visada* žino, su kuo jos leidžia laisvalaikį.

Apie pusė (42,9 proc.) vaikų nuo 16 metų (44,4 proc.) teigė, kad jų tėvai, tik *kartais* žino, su kuo yra jų vaikai. Interviu metodu apklausti ekspertai teigia, kad ryšio su tėvais neturėjimas yra viena iš paauglių delinkventinio elgesio priežasčių.

Tėvų reikalavimas grįžti namo laiku yra vienas iš delinkventinio elgesio prevencijos ypatumų, tai žingsnelis teisinga kryptimi. Tai patvirtino ir apklaustieji ekspertai. Aktualu buvo nustatyti, ar tėvai nurodo vaikams, kada jie turėtų grįžti namo. Daugiau nei 40 proc. paauglių iki 15 metų nurodė, kad jų tėvai *visada* ir *kartais* numato laiką, kada jie turi grįžti namo ($\chi^2 = 15,482$, $df = 3$, $p < 0,01$). Paaugliai nuo 16 metų *retai* atsakė 20,4 proc. ir *niekada* – 10,2 proc. Merginų ir vaikų nuomonės skiriasi nedaug.

Siekdami išsiaiškinti, ar paaugliai *visada* grįžta tėvų nurodytu laiku, tiriamųjų paprašėme atsakyti, kaip jie reaguoja į tėvų reikalavimą laiku grįžti namo. Beveik pusė tyrime dalyvavusių paauglių nurodė, kad *visada* grįžta tėvų nurodytu laiku. Tai dažniau teigė merginos (53,3 proc.) nei vaikinai (27,2 proc.) ($\chi^2 = 26,918$, $df = 3$, $p < 0,000$). 44,5 proc. paauglių iki 15 metų *visada* ir beveik tiek pat (45,9 proc.) *kartais* paauglių nuo 16 metų grįžta namo nurodytu laiku.

Artimiausia vaiko socialinė aplinka – tai santykiai šeimoje ir mokykloje. Delinkventinio elgesio stebėjimas įvairiose aplinkose stipriai veikia šio elgesio formavimąsi. Tyrimu

siekta atskleisti tiriamųjų nuomonę, koks netinkamas elgesys būdingiausias paaugliams tiek šeimoje, tiek ir mokykloje. Paauglių atsakymus pateikiame lentelėje (žr. 1 lentelę). Iš atsakymų matyti, kad *dažnai* paaugliams būdingas netinkamas elgesys yra *atsikalbinėjimas* – 13,3 proc. ir *necenzūrinių žodžių vartojimas* – 11,1. Kartais respondentai taip pat įvardijo, jog tai *atsikalbinėjimas* ir *necenzūrinių žodžių vartojimas* – atitinkamai 37 ir 30,7 proc. Apie pusė (46,2 proc.) apklaustų paauglių nurodė, kad *kartais praleidžia pamokas* ir beveik tiek pat (43 proc.), kad *vėluoja į pamokas*. Trečdaliui *kartais* būdingas *necenzūrinių žodžių vartojimas* (39,9 proc.) ir *konfliktiškas elgesys* (35,8 proc.). Beveik 100 proc. paauglių teigė, kad *niekada nebėga iš namų* (94 proc.), *nevartoja narkotikų* (93,4 proc.) ir *nepasisavina svetimų pinigų arba daiktų* (93,7 proc.). 83,9 proc. apklaustųjų *piktybiškai negadina mokyklos turto*. 78,5 proc. – *nerūko*, beveik tiek pat (77,2 proc.) *negadina svetimų turto*.

1 lentelė. Paaugliams būdingas delinkventinis elgesys: paauglių nuomonė

<i>Teiginiai</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Kartais</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>
Neleistinas fizinės jėgos panaudojimas	5,1	10,4	25,9	58,5
Atsikalbinėjimas	13,3	37	36,4	13,3
Svetimo turto gadinimas	1,9	4,4	16,5	77,2
Alkoholio vartojimas	2,5	12	22,2	63,3
Narkotikų vartojimas	4,1	0,9	1,6	93,4
Rūkymas	7,3	4,1	10,1	78,5
Necenzūrinių žodžių vartojimas	11,1	30,7	39,9	18,4
Piktybiškas mokyklos turto gadinimas	1,3	3,2	11,7	83,9
Nesimokymas (mokytojo užduotų darbų neatlikimas ir pan.)	5,1	20,9	38,9	35,1
Pamokų praleidimas	4,4	12,7	46,2	36,7
Vėlavimas į pamokas	7	20,6	43	29,4
Šiurkštus elgesys su kitais mokiniais	2,2	4,4	30,7	62,7
Nemandagus elgesys su mokytojais	0,9	4,7	20,6	73,7
Nemandagus elgesys su šeima	2,2	5,4	25,3	67,1
Agresyvus elgesys	3,5	6	27,8	62,7
Konfliktiškas elgesys	2,5	11,4	35,8	50,3
Bėgimas iš namų	1,3	2,2	2,5	94
Svetimų pinigų arba daiktų pasisavinimas ir negrąžinimas	1,3	1,9	3,2	93,7

Išanalizavus merginų ir vaikinų atsakymus, skirtumas yra tik aptariant neleistinos fizinės jėgos panaudojimo aspektą. Į klausimą, ar jiems būdingas neleistinas fizinės jėgos panaudojimas, daugiau nei pusė apklaustų paauglių teigė, kad jiems *niekada* nėra būdingas šis elgesys. Šį atsakymą dažniau pateikia merginos (69,1 proc.) nei vaikinai (47 proc.) ($\chi^2 = 17,463$, $df = 3$, $p < 0,01$).

Išanalizavus ir palyginus tėvų ir mokytojų nuomonę neleistinos fizinės jėgos panaudojimo klausimu paaiškėjo, kad tėvai (38,5 proc.) dažniau tvirtina, jog paaugliai *nieka-*

da nepanaudoja neleistinos fizinės jėgos ($\chi^2 = 18,873$, $df = 3$, $p < 0,000$) nei mokytojai (8,3 proc.). 21,7 proc. mokytojų teigia, kad tai vyksta *dažnai*, ir 36,7 proc. – *kartais*. Tai rodo, kad tėvai geriau galvoja apie savo vaikus negu mokytojai.

Kartais, psichologų teigimu, paauglio atsikalbinėjimas yra adekvati reakcija į tėvų ir aplinkinių elgesį su jais. Atsikalbinėti – vienintelė galimybė paaugliui reikšti savo nuomonę. Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti tiriamųjų nuomonę šiuo klausimu. Lyginant respondentų atsakymus paaiškėjo, kad paaugliai *dažnai* atsikalbinėja, tai dažniau teigė mokytojai (53,3 proc.) nei tėvai (37,8 proc.) ($\chi^2 = 10,503$, $df = 3$, $p < 0,015$). Nė vienas apklaustas mokytojas nepasirinko atsakymo *niekada*. O 42,4 proc. vaikų ir 30,9 proc. merginų teigia, kad *retai* taip daro.

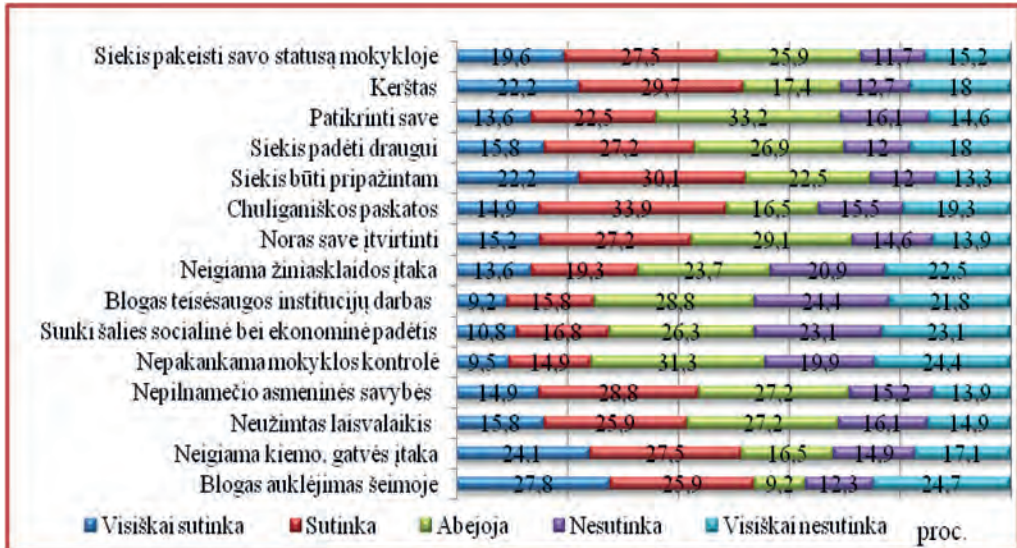
Didėjanti paauglių rūkymo bei narkotinių produktų vartojimo tendencija kelia nemažą rūpestį. Galima teigti, kad absoliuti dauguma pradeda rūkyti dar paauglystėje, nesuvokdami rūkymo keliamų pasekmių. Tyrimo metu respondentų klausėme, ar paaugliams būdingas šis elgesys. Išanalizavus paauglių atsakymus, paaiškėjo, kad *niekada* nerūko 81,8 proc. merginų ir 74,8 proc. vaikų. *Retai* rūko 7,9 proc. merginų ir 12,6 proc. vaikų, *kartais* rūko atitinkamai 2,4 ir 6 proc.

Mokytojai ir tėvai nurodo, kad paaugliai tai daro *dažnai*. Dažniau apie tai pasisakė mokytojai (48,3 proc.) nei tėvai (24,5 proc.) ($\chi^2 = 36,310$, $df = 3$, $p < 0,000$). M. Kokociński (2011) nurodo, kad daugiau kaip pusė tiriamųjų paauglių prisipažįsta turėję rankose cigaretę, o 11 proc. paauglių rūko reguliariai. Kiti lenkų autorių (Makarska-Studzinska, Moryłowska, 2007) tyrimai nurodo, kad trečdalis tėvų nepastebi savo paauglių delinkventinio elgesio ir alkoholio priklausomybės. Tik 12,2 proc. paauglių teigia, kad neragavo alkoholinių gėrimų, tokią pat tendenciją rodo ir mūsų tyrimas.

Paauglių delinkventinio elgesio priežastys

Paauglių delinkventinį elgesį lemia įvairūs veiksniai. Remiantis literatūros šaltinių analize buvo suformuotas klausimas ir pateiktas visoms respondentų grupėms, siekiant išsiaiškinti ypatumus, lemiančius šį paauglių elgesį. Atsakymų analizę pradėjome nuo paauglių nuomonės (1 pav.). Apibendrinant paauglių atsakymų tyrimo rezultatus, atskleidžiančius delinkventinio paauglių elgesio priežastis, galima teigti, kad paaugliai labiausiai *sutinka*, kad chuliganiškos paskatos (33,9 proc.) ir siekis būti pripažintam (30,1 proc.) – vienos iš dažniausių paauglių delinkventinio elgesio priežasčių. Panašius rezultatus nurodo ir M. Kokociński (2011). *Visiškai sutinka* 27,8 proc. ir beveik tiek pat (25,9 proc.) – *sutinka* bei 24,7 proc. *visiškai nesutinka*, kad blogas auklėjimas šeimoje yra viena iš paauglių delinkventinio elgesio priežasčių. Vertindami delinkventinio elgesio priežastis tiriamieji paaugliai akcentavo, kad *visiškai sutinka* 24,1 proc. ir 27,5 proc. *sutinka* su neigiamu kiemo ir gatvės įtaka, 22,2 proc. *visiškai sutinka* su siekiu būti pripažintam. 22,2 proc. šios grupės respondentų *visiškai sutinka* ir 29,7 proc. *sutinka*, kad iš *keršto* paaugliai gali netinkamai elgtis. 28,8 proc. *abejoja*, 24,4 proc. *nesutinka* ir 21,8 proc. *vi-*

siškai nesutinka, kad tai gali būti blogas teisėsaugos institucijų darbas. Apie ketvirtadalis (24,4 proc.) respondentų *visiškai nesutinka*, kad tai nepakankama mokyklos kontrolė.

1 pav. Paauglių nuomonė apie netinkamo elgesio priežastis

Nepakankamas paauglių laisvalaikio užimtumas lemia delinkventinių reiškinių plitimą ir nusikalstamumo didėjimą tarp jaunimo. Paauglių neužimtumas visada sukelia daug socialinių problemų. Atlikus chi kvadrato testą, nustatytas visiškas skirtumas tarp merginų ir vaikų atsakymų dėl neužimto laisvalaikio (16 pav.). Merginos dažniau *visiškai sutinka* (17,6 proc.) ir *sutinka* (30,9 proc.) nei vaikinai atitinkamai – 13,9 ir 20,5 proc. *Visiškai nesutinka* dažniau vaikinai (21,2 proc.) nei merginos (9,1 proc.) ($\chi^2 = 11,887$, $df = 4$, $p < 0,01$).

Neigiama kiemo, gatvės įtaka labiau veikia, jų manymu, vyresnius paauglius. 34,7 proc. šios grupės apklaustųjų su tuo *visiškai sutinka* ir 32,7 proc. – *sutinka*.

Paaugliai iki 15 metų rečiau (19,3 proc.) *visiškai sutinka* ir 25,2 proc. *sutinka* su šiuo teiginiu ($\chi^2 = 16,261$, $df = 4$, $p < 0,003$). Analizuojant kokybinio tyrimo metu gautus rezultatus, akivaizdi ekspertų nuomonė, kad draugų neigiama įtaka, bloga kompanija, priklausymas grupei ir kita gali turėti įtakos paauglių elgesiui. Svarbi ir kita priežastis, nuo kurios priklauso paauglio elgesys – tai žiniasklaida (spauda, televizija, internetas ir kt.). Šiose priemonėse propaguojami agresyvūs vaizdai, toleruojamos smurtinio elgesio scenos, jos perkeliamos į šeimas, mokyklas ir iškreipia visiems priimtina, toleruotina paauglio elgesį. Tiriant atkreiptinas dėmesys, kad 17,3 proc. vyresniųjų paauglių *visiškai sutinka*, kad žiniasklaida turi neigiamos įtakos jų elgesiui. Tai patvirtina ir ekspertai. Kokybinio tyrimo metu socialiniai pedagogai teigė, kad viena delinkventinio paauglių elgesio priežasčių yra neigiama žiniasklaidos įtaka.

24,3 proc. paauglių *abejojo* neigiama žiniasklaidos įtaka, o 17,3 proc. – *visiškai nesutiko*. Paaugliai nuo 16 metų (29,6 proc.) dažniau nei paaugliai iki 15 metų (14,7 proc.) *sutiko*, kad juos veikia neigiama žiniasklaidos įtaka ($\chi^2 = 14,956$, $df = 4$; $p < 0,005$).

Kadangi negalėjome remtis vien paauglių nuomone, to paties paklausėme ekspertų (2 lentelė). Taigi, mokymo įstaigų socialiniai pedagogai teigia, kad paauglių delinkventinio elgesio priežastys yra netinkamas auklėjimas šeimoje, šeimos socialinė padėtis, asocialios šeimos, problemos šeimoje, socialinė atskirtis, ryšio su tėvais neturėjimas, sudėtingi santykiai namuose, bloga kompanija, paauglių neužimtumas, neigiama žiniasklaidos įtaka, nepilnamečių asmeninės savybės ir t. t. Šiuos veiksnius nurodo ir G. Kvieskienė (2003), ir I. Fatejevas (2009) bei kiti autoriai.

2 lentelė. Ekspertų nuomonė apie paauglių delinkventinio elgesio priežastis

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantis teiginys
Paauglių delinkventinio elgesio priežastys	Netinkamas auklėjimas	„Netinkamas auklėjimas šeimoje dėl auklėjimo žinių stokos...“
	Šeimos socialinė padėtis	„<...> šeimos socialinė padėtis, asocialios šeimos <...> problemos šeimoje (tėvų skyrybos, tėvų tarpusavio santykiai šeimoje, priklausomybės) <...> socialinė atskirtis“
	Paauglio asmeninės savybės	„<...> paauglystė (hormonų veiklos įtaka), <...> noras dominuoti“; „<...> paauglio asmeninės savybės ir aplinka, bendravimo galimybės ir priklausymas grupei...“
	Sudėtingi santykiai	„...ryšio su tėvais neturėjimas, sudėtingi santykiai namuose <...> sunkiai pritampantys, neturintis draugų“
	Paauglių neužimtumas	„<...> bloga kompanija, paauglių neužimtumas...“
	Neigiama įtaka	„<...> neigiama žiniasklaidos įtaka <...> draugų neigiama įtaka, šeimos narių netinkamas elgesys...“

Mokslininkai skiria dvi priežasčių grupes: paauglio asmeninės savybės ir aplinka (bendravimo galimybės ir priklausymas grupei). Matyt, turi susidaryti abiejų priežasčių grupių derinys, pastūmėjantis į delinkventinį elgesį. D. Malinauskienė (2011) nurodo, kad netinkamą vaikų elgesį dažniausiai lemia ne pavieniai veiksniai, o jų visuma, kuri slėpi, visų pirma, šeimoje: prastas šeimos mikroklimatas, netinkamai atliekamos tėvų pareigos.

Delinkventinio elgesio prevencinės veiklos formos

Prevencinės veiklos formų įvairovė gana didelė. Vis dėlto dažniausiai taikomos bene lengviausiai įgyvendinamos prevencinės veiklos formos, kurios ne visada būna efektyvios. Todėl mūsų tyrimu siekta nustatyti efektyviausias veiklos formas mokykloje, vykdant paauglių delinkventinio elgesio prevenciją. Analizuojant atsakymus į klausimą, kokios veiklos formos yra efektyviausios sprendžiant delinkventinio paauglių elgesio problemas

mokykloje, ekspertų pasisakymai leido išskirti veiksnius, nuo kurių priklauso bendradarbiavimo formų taikymo galimybės (3 lentelė).

3 lentelė. Efektyviausios veiklos formos, sprendžiant delinkventinio paauglių elgesio problemas

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantis teiginys
Prevencijos vykdymas	Tėvų informavimas	„Lektorių paskaitos, socialinių įgūdžių lavinimas, individualios psichologo konsultacijos, individualūs pokalbiai, tėvų informavimas telefonu, elektroniniame dienyne...“
	Prevencinių projektų vykdymas	„<...> prevencinių projektų vykdymas, išvykos į policijos nuovadą, nepriklausomybės ligų centrą... švenčių organizavimas, dalykiniai žaidimai, lankymas namuose...;“
	Ugdomojo proceso modernizavimas	„<...> ugdomojo proceso modernizavimas, modernių technologijų panaudojimas, mokytojų domėjimasis pažangiomis ugdymo formomis ir nuoširdus bendravimas bei pagarba paaugliui...;“
	Susitarimai	„<...> efektyviausia individualūs susitarimai dėl kiekvieno veiklos žingsnio ir nuolatinė kontrolė, kaip sekasi vykdyti susitarimus. Dažniausiai paauglys, supratęs, kad jo nepaliks ramybėje, kad jis kažkam rūpi, patyręs nors mažą sėkmę sprenddamas savo problemas, pradeda keisti savo elgesį, pokalbio toną <...> pastatyti prieš faktą ir duoti pačiam rinktis“
	Sudominimas	„<...> skatinti vaikus lankyti būrelius, stengtis sudominti, įtraukti į projektus...“

Kaip pagrindines bendradarbiavimo formas įvardijo lektorių paskaitas, socialinių įgūdžių lavinimą, individualias psichologo konsultacijas, individualius pokalbius, tėvų informavimą telefonu, elektroniniame dienyne, švenčių organizavimą, dalykinius žaidimus, lankymą namuose, prevencinių projektų vykdymą, išvykas į policijos nuovadą. Respondentai teigia, kad būtina skatinti vaikus lankyti būrelius, stengtis sudominti, įtraukti į projektus, o svarbiausia – kalbėti su delinkventinio elgesio paaugliais. Efektyviausiai veikia individualūs susitarimai dėl kiekvieno veiklos žingsnio ir nuolatinė kontrolė, kaip sekasi vykdyti susitarimus.

Kiekybinio tyrimo metu paaiškėja, kad individualūs pokalbiai tėvų ir mokytojų minimi kaip efektyvi veiklos forma, vykdant bendradarbiavimą. Su šia veiklos forma *visiškai sutinka* 45 proc. mokytojų ir 40,6 proc. tėvų, *sutinka* panašus skaičius respondentų – 46,9 proc. tėvų ir 45 proc. mokytojų. Taip pat apie trečdalis respondentų (tėvų ir mokytojų) *visiškai sutinka*, kad susitikimai su asmenimis, praeityje turėjusiais žalingų įpročių, yra pakankamai efektyvi veiklos forma.

Visiškai sutinka su teiginiu 29,4 proc. tėvų ir 28,3 proc. mokytojų, o *sutinka* net 60 proc. mokytojų ir 42,7 proc. mokytojų.

Tyrime dalyvę respondentai kaip efektyvią veiklos formą, vykdant šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą, nurodė prevencinių projektų vykdymą ir dalyvavimą juose. Su tuo *sutinka* daugiau nei pusė respondentų. Tai teigia 55 proc. mokytojų ir 54,5 proc.

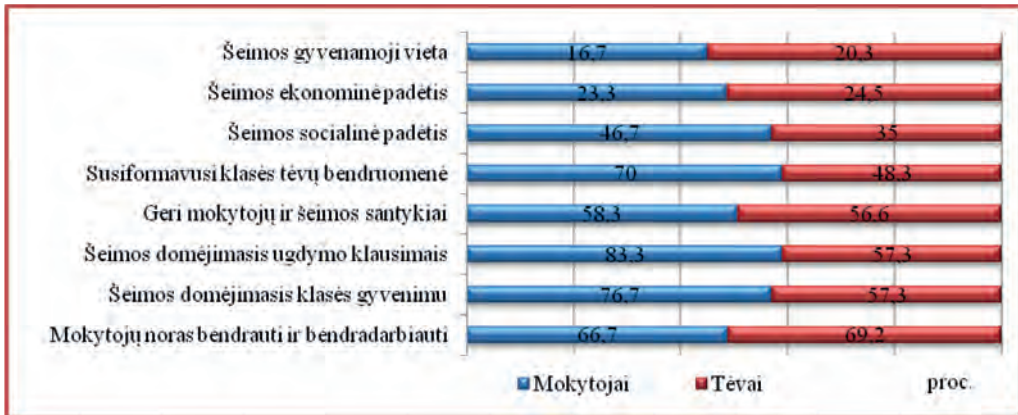
tėvų. *Visiškai sutinka* 16,8 proc. tėvų ir 28,3 proc. mokytojų. Abi respondentų grupės vieningai pritaria, kad lektorių kvietimas ir paskaitų skaitymas – efektyvi veiklos forma sprendžiant delinkventinio elgesio problemas. Apie ketvirtadalis respondentų – 23,3 proc. mokytojų ir 23,1 proc. tėvų – *visiškai sutinka* šiuo klausimu, beveik pusė respondentų – 48,3 ir 43,4 proc. – su tuo *sutinka*. S. Dapkienės (2002b) ir J. Samaitienės (2008) tyrimais nustatyta, kad tėvams labiausiai priimtinos tokios tradicinės bendradarbiavimo su mokytojais formos: tėvų susirinkimai, asmeniniai susitikimai, tėvų švietimas, pokalbiai telefonu, individualūs pokalbiai. Mūsų tyrimas daugumos šių formų efektyvumą patvirtina ir atskleidžia naujas, bet jau tampančias tradicinėmis bendravimo ir bendradarbiavimo formomis: elektroninį paštą, elektroninį dienyną, internetinius pokalbius, informaciją mokyklų interneto svetainėse. Tėvų įsitraukimas į mokyklos gyvenimą formuoja teigiamą ir saugią vaikų savijautą mokykloje, slopina nerimastingumo bei netinkamo elgesio apraiškas (Mendel, 2002), todėl ši bendradarbiavimo forma, autorės nuomone, yra ideali.

Mokyklos pagalbos tėvams formos, užtikrinančios delinkventinio elgesio prevenciją

Tiriamos problemos ypatumus atskleidžia ir veiksniai, turintys įtakos paauglių delinkventiniam elgesiui. Kadangi paauglių netinkamo elgesio apraiškų daugėja, nereikia to palikti, kad savaime išsispirstų. Tik tikslingi veiksmai, nukreipti prieš paauglių delinkvenciją kaip visuomeninį blogį, gali ją sumažinti.

Atliekant kiekybinį tyrimą, buvo įvertinti svarbiausi veiksmai, organizuojant delinkventinio paauglių elgesio prevencinę veiklą mokykloje. Tyrimas atskleidė, kad, vykdant prevencinę veiklą mokykloje, svarbiausia yra užtikrinti mokinių saugumą. Su tuo *visiškai sutinka* 34,5 proc. ir *sutinka* 41,5 proc. paauglių. Beveik pusė (49,1 proc.) *sutinka* ir ketvirtadalis (23,4 proc.) *visiškai sutinka*, kad užtikrinant tinkamą mokinių elgesį, reikia konsultuoti. Daugiau nei ketvirtadalis tiriamųjų *visiškai sutinka* ir maždaug trečdalis *sutinka* su beveik visais pateiktais teiginiais.

Įvertinę gautus tyrimo rezultatus, atskleidėme svarbiausius veiksmus, atliekamus, siekiant užtikrinti mokinių tinkamą elgesį. Mokiniai, vengiantys lankyti mokyklą ir linkę praleisti pamokas, priskiriami rizikos grupei, jiems reikalinga nuolatinė kontrolė, prevencinė pagalba. Tyrimai rodo, kad paaugliai, kurie nelanko mokyklos, yra labiausiai linkę į delinkventinį elgesį. Kiekybinio tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kas labiausiai lemia sėkmingą šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą, vykdant paauglių delinkvencijos prevenciją. Anketoje galima buvo pažymėti vieną ar daugiau pateiktų teiginių arba įrašyti savo. Gauti rezultatai matyti 2 pav.

2 pav. Sėkmingą šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą lemiantys veiksniai

Išanalizavus mokinių tėvų ir mokytojų atsakymus į klausimą „Kas labiausiai lemia sėkmingą šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą“, paaiškėjo, kad daugiausia tėvų (69,2 proc.) pasirinko atsakymą – mokytojo noras bendrauti ir bendradarbiauti. Mokytojų nuomone (83,3 proc.), sėkmingą bendradarbiavimą lemia šeimos domėjimasis ugdymo klausimais ir šeimos domėjimasis klasės gyvenimu (76,7 proc.). Mokytojai (70 proc.) dažniau nei tėvai (48,3 proc.) teigė, kad tai – susiformavusi klasės tėvų bendruomenė ($\chi^2 = 8,067$, $df = 1$, $p < 0,005$). Daugiau kaip pusė dviejų respondentų grupių pritaria – tai geri mokytojų ir šeimos santykiai. Šį atsakymą pasirinko 58,3 proc. mokytojų ir 56,6 proc. tėvų. Tik ketvirtadalis tėvų (24,5 proc.) ir mokytojų (23,3 proc.) kaip svarbiausią sąlygą nurodė šeimos ekonominę padėtį. Šeimos ekonominė padėtis ir šeimos gyvenamoji vieta turi mažai įtakos sėkmingam bendradarbiavimui.

Palyginus apklausoje dalyvavusių tėvų ir mokytojų atsakymus analizuojamu klausimu, galima teigti, kad sėkmingus bendradarbiavimo veiksnius tiek tėvai, tiek pedagogai identifikuoja gan panašiai. Tai sudaro pagrindą daryti prielaidą, kad ir tėvai, ir mokytojai išryškina abiejų pusių dalyvavimo bendradarbiavimo procesuose svarbą ir reikšmingumą.

Remiantis respondentų pasisakymais į atvirusius klausimus, ką mokykla ir šeima padarė, kad sustabdytų delinkventinį elgesį ir ko reikia, kad mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas būtų efektyvus, bei išanalizavus ekspertų kokybinio tyrimo nuomonę (4 lentelė), išryškėjo būdai, kaip mokykla, bendradarbiaudama su šeima, gali jai padėti vykdyti delinkventinio elgesio prevenciją.

4 lentelė. Mokyklos pagalbos tėvams būdai

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantis teiginys
Prevencijos vykdymas	Kolektyvinis bendradarbiavimas	„Tėvų susirinkimai, psichologų ir kitų specialistų pranešimai ir paskaitos. Atvirų durų dienos...“; „<...> rengiami bendri renginiai, mokyklos specialistai aktyviai dalyvauja mokinių tėvų susirinkimuose, mokinių tėvai aktyviai dalyvauja mokyklos savivaldoje“
	Individualus bendradarbiavimas	<...> kviečiami tėvai, vykdomi pokalbiai su tėvais, su paaugliais, su mokytojais...; <...> individualios konsultacijos su spec. pedagogu, soc. pedagogu, psichologu, policijos atstovu, kartu su tėvais priimami sprendimai Vaiko gerovės komisijoje...“
	Bendradarbiavimas įvairiais būdais	„<...> vykdant paauglių elgesio prevenciją dalyvaujama projektuose ir programose <...> bendradarbiavimas yra esminis veiksnys, priverčiantis paauglį suprasti, kad aplinka netoleruos jo elgesio ir suvienodinti jam reikalavimus...“ „<...> Pvz.: leidus tėvams nuvežiau mokinį prie seno apleisto, griūvančio namo ir paklausiau „kiek metų šitam namui?“; Vėliau nuvežiau prie gražaus namo ir paklausiau „kokiame name nori gyventi, pirmame ar antrame?“ Taip pasivaikščiodami kalbėjomės toliau. ; <...> vaikui reikia parodyti, kas jo laukia ir jis turi pasirinkti savo gyvenimo ateitį. Kalbuosi su tėvais. Kartais tenka problemas tvarkyti per kitas tarnybas...“
	Specialistų pagalba	„<...> individualios konsultacijos su spec. pedagogu, soc. pedagogu, psichologu, policijos atstovu, Vaiko gerovės komisija, Vaiko apsaugos teisių tarnyba...“

Mokymo įstaigose rengiami bendri renginiai, į kuriuos kviečiami tėvai ir ten visi artimiau susipažįsta. Klasės vadovai labai aktyviai bendradarbiauja su tėvais, mokyklos specialistai dalyvauja mokinių tėvų susirinkimuose, o mokinių tėvai įsitraukia į mokyklos savivaldos veiklą, kartu su tėvais priimami sprendimai ir Vaiko gerovės komisijoje. R. Kontautienės (2010) tyrimų rezultatai patvirtina (tėvų nuomone – 64 proc.), kad bendradarbiavimo su tėvais plėtotę labiausiai lemia geri, draugiški mokytojo ir mokinių tėvų tarpusavio santykiai. Kad tėvų įsitraukimas turi teigiamos įtakos delinkvencijos prevencijai, teigia ir G. Driessenas, F. Smitas ir P. Sleegersas (2005). Iškilusias netinkamo elgesio paauglių problemas konstruktyviai spręsti galima tik vykdant glaudų bendradarbiavimą tarp šeimos, mokytojų, socialinių pedagogų ir paauglių – tai iš dalies patvirtina mokslininkų (Stoll, Fink, 1996; Krumm, 1994; Samaitienė, 2008; Kontautienė 2010 ir kt.) tyrimai. Mūsų tyrimo metu nustatyta, kad vykdant delinkventinio paauglių elgesio prevenciją dalyvaujama jaunimui skirtuose projektuose ir programose, bet dažnai trukdo tai, kad tuo metu kai dirba mokykla, dirba ir tėvai, todėl sunku surasti laiko užsiėmimams, kuris tenkintų abi puses – teigė respondentai. Taigi, abipusis noras ir disponavimas laiku taip pat yra labai svarbūs veiksniai.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad sprendžiant paauglių delinkventinio elgesio prevencijos problemas pastaruoju metu aktualizuojamas glaudus šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas, aktyvus tėvų dalyvavimas paauglių gyvenime, tiek namuose, tiek mokykloje. Mokslininkai taip pat išryškina mokyklos pagalbos šeimai svarbą.
2. Išsiaiškinta, kad dažniausios delinkventinio elgesio apraiškos yra susijusios su atsikalbinėjimu ir necenzūrinių žodžių vartojimu, su pamokų praleidimu ir namų darbų neatlikimu. Apie pusę apklaustų paauglių nurodė, kad kartais praleidžia pamokas ir vėluoja į jas. Beveik pusė tyrime dalyvavusių paauglių nurodė, kad visada grįžta tėvų nurodytu laiku. Dauguma paauglių teigė, kad niekada nebėga iš namų, nevartoja narkotikų, nerūko ir negadina svetimo turto. Pastebėtina tai, kad tėvų ir mokytojų atsakymų duomenys skiriasi. Gautų rezultatų pasiskirstymas leidžia daryti prielaidą, kad paaugliai vienaip elgiasi mokykloje, kitaip – šeimoje. Viena iš paauglių delinkventinio elgesio priežasčių – blogas auklėjimas šeimoje, nepakankamas paauglių laisvalaikio užimtumas, nepakankama kontrolė mokykloje, taip pat sunki šalies ir šeimos ekonominė padėtis.
3. Daugelis tėvų ir mokytojų nemažai dėmesio skiria individualioms bendradarbiavimo formoms, per kurias įmanomas šeimos pažinimas. Tai yra tėvų susirinkimai, telefoniniai ir individualūs pokalbiai, bendri renginiai, išvykos, seminarai ir projektai, susirašinėjimas trumposiomis žinutėmis bei elektroniniais laiškais. Nuolatinis bendradarbiavimas vyksta elektroniniame dienyne. Penktadalis tėvų kartą per mėnesį dalyvauja tėvų susirinkimuose. Ekspertų nuomone, efektyviausios prevencinės veiklos formos – lektorių paskaitos, socialinių įgūdžių lavinimas, individualios psichologo konsultacijos, švenčių organizavimas, prevencinių projektų vykdymas. Tyrime dalyvavę tėvai ir mokytojai kaip efektyvią veiklos formą, vykdančią prevencinį bendradarbiavimą, nurodo prevencinių projektų vykdymą ir dalyvavimą juose, individualius susitarimus dėl kiekvieno veiklos žingsnio ir nuolatinę kontrolę, kaip sekasi vykdyti susitarimus.
4. Nustatyta, kad lankymasis paauglio namuose ir individualūs pokalbiai yra bene veiksmingiausi metodai ir būdai delinkventinės elgsenos prevencijai. Mokinio šeima geriau pažįstama taikant stebėjimą, pokalbį, anketavimą, trumpus rašinius, „kitų nuomonės“ metodą. Vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių delinkventinio elgesio prevenciją, yra pamokų lankomumo užtikrinimas, nes paaugliai, kurie nelanko mokyklos, yra labiausiai linkę į delinkventinį elgesį. Tam pritaria daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių vaikinių ir merginų. Dauguma paauglių įsitikinę, kad užtikrinant delinkventinio elgesio prevenciją svarbu šalinti netinkamo elgesio priežastis, užtikrinti mokinių saugumą mokykloje.

Literatūra

- Cobb-Clark, D. A., Tekin, E. (2011). Fathers and Youth's Delinquent Behavior. In *Discussion Paper No. 6042*. Bonn, 50. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1943292>
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymai, I d.* Vilnius: TEV.
- Dapkienė, S. (2002). Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. *Pedagogika*, 61, 39–43.
- Driessen, G., Smit, F., Sleegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. *British Educational Research Journal*, 31(4), 509–532. <http://dx.doi.org/10.1080/01411920500148713>
- Goodwin, V., Davis, B. (2011). Crime families: Gender and the intergenerational transfer of criminal tendencies. *Australian Institute of Criminology*, 414, 6.
- Justickaja, S., Ūselė, L., Kalpokas, V. (2008). 15–17 amžiaus moksleivių delinkventinis elgesys ir viktimizacija Lietuvoje. *Teisės problemos*, 4(62), 67–108.
- Karaman, N. G. (2013). Predicting the problem behavior in adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research*, 52, 137–154.
- Kierkus, Ch. A., John, D. (2009). Hewitt The contextual nature of the family structure/delinquency relationship. *Journal of Criminal Justice.*, 37, 123–132. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2009.02.008>
- Kokociński, M. (2011). *Rola grupy rówieśniczej w procesie socjalizacji młodzieży*. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania.
- Kontautienė, R. (2010). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Krumm, V. (1994). Pedagoginis mokytojų ir mokinių tėvų bendradarbiavimas. *Mokykla*, 7.
- Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Makara-Studzińska, M., Moryłowska, J. (2007). Rodzina a zachowania ryzykowne młodzieży. *Roczniki teologiczne*, 10.
- Malinauskienė, D. (2011). Vaikų smurtinį elgesį mokykloje skatinantys veiksniai. *Socialinis darbas*, 10(2), 229–240.
- Mendel, M. (2002). Rodzice – szkoła na tle porównawczym. Bilbiogr. In *Nowe w Szkole (6) przedas Szkoła w Społeczności*, 18–20.
- Onder, F., Yilmaz, Y. (2012). The role of life satisfaction and parenting styles in predicting delinquent behaviors among high school students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12, 1744–1748.
- Pruskus, V. (2012). *Smurto fenomenas mokykloje. Komunikacija, sklaida, prevencija: monografija*. Vilnius: Technika. <http://dx.doi.org/10.3846/2031-M>
- Ramanauskienė, R., Valantinas, A., Endriulaitienė, A. (2003). Paauglių savęs vertinimo bei santykių su bendraamžiais ir tėvais sąveikos ypatumai. *Ugdymo proceso linkmės*, 91–96.
- Ryan, J. P., Testa, M. F., Zhai, F. (2008). African American youth in foster care and the risk of delinquency: The value of social bonds and permanence. *Child Welfare*, 87, 115–140.

- Samaitienė, J. (2008). Bendradarbiavimo su mokinių tėvais organizavimas. Iš *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti*. Vilnius: Logotipas.
- Shonk, S. M., Cicchetti, D. (2001). Maltreatment, Competency Deficits, and Risk for Academic and Behavior Maladjustment. *Developmental Psychology*, 37(1), 3–15. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/resultsadvanced?vid=4&hid=15&sid=838e056b>
- Stoll, L., Fink, D. (1998). *Keičiame mokyklą*. Vilnius: Margi raštai.
- Tekin, E. (2011). Fathers and Youth's Delinquent Behavior. *Review of Economics of the Household*, 12(2), 327–358. <http://dx.doi.org/10.1007/s11150-013-9194-9>
- Umbrasienė, N., Narkauskaitė, L. (2010). Psichosocialiniai veiksniai, lemiantys vaikų rizikingą elgesį. *Visuomenės sveikata*, 3(50), 24–29.
- Viršilas, V. (2011). *Socioedukacinės pagalbos galimybės 14–16 metų paaugliams, atliekantiems laisvės atėmimui alternatyvią bausmę: daktaro disertacija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Vitkauskas, V. (2010). Delinkventinio elgesio vaikų resocializacija nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 33, 115–127.
- Пинаев, П. В., Некрасов, Д. Ю. (2013). Влияние семьи на формирование девиантности подростка. *Вестник пермского университета*, 1(13), 149.
- Фатеев, И. (2009). Причины возникновения делинквентного поведения. *Общество: политика, экономика, право*, 1(2), 105–107.

Collaboration of the Family and the School in Prevention of Adolescent Delinquent Behaviour

Birutė Žygaitienė¹, Jolanta Veličkienė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Science and Technology, Department of Technology and Technological Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, birute.zygaitiene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Science and Technology, Department of Technology and Technological Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, veljolanta@gmail.com

Summary

The aim of the research was to identify ways of support provided by the school to the family implementing prevention of adolescent delinquent behaviour. The research was carried out in general education institutions in 2014. The sample of the research included 321 adolescents, 150 parents, 62 teachers and 5 social pedagogues. The obtained empirical research data were processed using statistical, graphical and correlation analysis.

The research revealed that the most frequent manifestations of adolescent delinquent behaviour are related to run around and use of swear words, absenteeism and refusal to prepare homework. The majority of parents and teachers allocate the most considerable attention to individual collaboration forms, which make better understanding of the family possible. Such forms embrace parents' meetings, telephone and individual conversations, joint events, trips, seminars and projects. About half of the parents and teachers in the survey pointed out that they communicate via telephone, exchange SMSs and e-mails. Ongoing collaboration occurs on the electronic school gradebook. The acquired data also revealed that attending adolescent's home and individual conversations are among the most efficient forms for prevention of delinquent behaviour. Assurance of school attendance is considered to be one of the most significant factors. The majority of adolescents are sure that assurance of school learners' safety at school is of importance. Close collaboration between the family and the school as well as active involvement of parents into adolescents' life both at home and at school are seen as relevant factors.

Keywords: *collaboration of school and family, adolescents' delinquent behaviour, forms of delinquent behaviour prevention.*

Iteikta / Received 2016-03-21
Priimta / Accepted 2016-04-18